

УДК 658.5:338.5

DOI: 10.30857/2413-0117.2019.6.10

Євгенія В. Міщук

Криворізький національний університет, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДНИКА ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті наголошується, що сучасні методики оцінювання економічної безпеки підприємства не враховують величину рівня економічної безпеки його стейкхолдерів, а також вплив безпеки контрагентів, що знижує ефективність заходів, спрямованих на забезпечення як цих видів безпеки, так і самого підприємства. Метою дослідження є вдосконалення методології оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства як складника його економічної безпеки. Для виконання поставлених завдань використано такі наукові методи: узагальнення – для аналізу поглядів економістів на об'єкт дослідження та формулювання висновків контент-аналізу первинних джерел; аналіз і синтез – для з'ясування основних наукових категорій дослідження та уточнення показників економічної безпеки стейкхолдерів. Представлено загальну композицію економічної безпеки стейкхолдерів підприємства. Актуалізовано необхідність окремого визначення її рівня та стану. Ураховано, що рівень економічної безпеки стейкхолдерів характеризується ступенем досягнення відповідних показників-індикаторів своїх порогових (мінімально необхідних) значень, а стан економічної безпеки стейкхолдерів, зважаючи на наявні в них власні ресурси, резерви й процеси, визначається сукупністю обставин і умов, в яких вони перебувають, та відображає можливості відновлення належного рівня економічної безпеки з урахуванням необхідного на це часу і тенденцій. Удосконалено класифікацію стейкхолдерів економічної безпеки підприємства з погляду залежності їх інтересів від економічної безпеки підприємства. Доведено, що в процесі оцінювання потрібно враховувати внутрішню (ендогенну) безпеку стейкхолдерів, яка залежить від конкретного підприємства та яка може об'єднувати безпеку персоналу, власників і територіальної громади. Запропоновано визначати показники оцінювання рівня та стану внутрішньої економічної безпеки цієї групи стейкхолдерів з урахуванням величини неосвоєних витрат, а показник економічної безпеки підприємства – з урахуванням безпеки стейкхолдерів. Уперше запропоновано в цьому показнику враховувати вплив економічної безпеки зовнішніх стейкхолдерів, що продемонстровано на прикладі фінансово-кредитних установ і постачальників. Удосконалена методологія оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства дозволяє не тільки здійснити відокремлене оцінювання такого виду безпеки, але й застосовувати її під час розрахунку показників рівня та стану економічної безпеки підприємства. Викладені пропозиції мають практичну цінність, оскільки можуть бути використані планово-економічними службами підприємств для планування та більш ефективного підходу до вибору стабілізаційних заходів щодо покращення результатів його діяльності, в тому числі за рахунок більш виваженої політики співробітництва з контрагентами.

Ключові слова: внутрішня безпека; вплив економічної безпеки; зовнішня безпека; неосвоєні витрати; стейкхолдери.

Евгения В. Мищук

Криворожский национальный университет, Украина

МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНИВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТЕЙКХОЛДЕРОВ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В статье акцентируется внимание на том, что современные методики оценивания экономической безопасности предприятия не учитывают величину уровня экономической

безопасности его стейкхолдеров, а также влияние безопасности контрагентов, что снижает эффективность мер, направленных на обеспечение этих видов безопасности, а также самого предприятия. Цель исследования состоит в усовершенствовании методологии оценивания экономической безопасности стейкхолдеров предприятия как составляющей экономической безопасности. Для выполнения поставленных задач применены такие научные методы: обобщение – для анализа взглядов экономистов на объект исследования и формулирование выводов контент-анализа первичных источников; анализ и синтез – для выяснения основных научных категорий исследования и уточнения показателей экономической безопасности стейкхолдеров. Представлена общая композиция экономической безопасности стейкхолдеров предприятия. Актуализирована необходимость отдельного определения её уровня и состояния. Учтено, что уровень экономической безопасности стейкхолдеров характеризуется степенью достижения соответствующих показателей-индикаторов своих пороговых (минимально необходимых) значений, а состояние экономической безопасности стейкхолдеров, в зависимости от имеющихся у них собственных ресурсов, резервов и процессов, определяется совокупностью обстоятельств и условий, в которых они находятся, и отражает возможности восстановления должного уровня экономической безопасности с учётом необходимого на это времени и тенденций. Усовершенствована классификация стейкхолдеров экономической безопасности предприятия с точки зрения зависимости их интересов от экономической безопасности предприятия. Доказано, что в процессе оценивания необходимо учитывать внутреннюю (эндогенную) безопасность стейкхолдеров, которая зависит от конкретного предприятия и которая может объединять безопасность персонала, собственников и территориальной общины. Предложено определять показатели оценивания уровня и состояния внутренней экономической безопасности данной группы стейкхолдеров с учётом величины неосвоенных расходов, а показатель экономической безопасности предприятия – с учётом безопасности стейкхолдеров. Впервые предложено в данном показателе учитывать влияние экономической безопасности внешних стейкхолдеров, что продемонстрировано на примере финансово-кредитных учреждений и поставщиков. Усовершенствованная методология оценивания экономической безопасности стейкхолдеров предприятия позволяет не только осуществить обособленное оценивание этого вида безопасности, но и учесть её при расчёте показателей уровня и состояния экономической безопасности предприятия. Изложенные предложения имеют практическую ценность, поскольку могут быть использованы планово-экономическими службами предприятий для планирования и более эффективного подхода к выбору стабилизационных мер по улучшению результатов его деятельности, в том числе за счёт более взвешенной политики сотрудничества с контрагентами.

Ключевые слова: внутренняя безопасность; влияние экономической безопасности; внешняя безопасность; неосвоенные расходы; стейкхолдеры.

Ievgeniia V. Mishchuk

Kyryvi Rih National University, Ukraine

METHODOLOGY FOR EVALUATING STAKEHOLDERS' ECONOMIC SECURITY AS PART OF ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY

The study emphasizes that modern methods for assessing enterprise economic security do not take into account the degree of economic security of its stakeholders as well as the effects from the contractors' security which reduce the effectiveness of actions aimed at ensuring the overall enterprise security. The purpose of the research is to improve the methodology for assessing the economic security of enterprise stakeholders as part of its overall economic security. To attain the research goals, the following scientific methods have been employed: generalization – to explore

the views of economists in the subject matter of the study and summarizing the results of the content analysis of primary sources; analysis and synthesis – to interpret the major scientific categories of the research and specify the indicators related to stakeholders' economic security. The article suggests a general framework of enterprise stakeholders' economic security with a particular focus on the need to assess separately its degree and development stage. It is argued that stakeholders' economic security is characterized by the degree of relevant indicators approaching their threshold (minimum necessary) values whereas the state of economic security of stakeholders (subject to their own resources, reserves and processes) is determined by the combination of specific conditions and settings of their environment and reflect the possibility to restore the adequate degree of economic security with regard to time and trends requirements. The study presents an improved classification of enterprise stakeholders' economic security in terms of the dependence of their interests on the economic security of the enterprise. It has been proved that the assessment process should account for the internal (endogenous) security of stakeholders which depends on a particular enterprise and which can combine the security of personnel, owners and the territorial community. It is proposed to define indicators for assessing the degree and the state of internal economic security of this group of stakeholders taking into account the value of unexploited expenses, and the economic security index – with due regard to stakeholders' security. For the first time, for this indicator it is proposed to take into account the effects of economic security of external stakeholders as shown using the case of financial and credit institutions and suppliers. An improved methodology for assessing the economic security of enterprise stakeholders will enable an isolated evaluation of this security type as well as take it into account when calculating enterprise economic security indicators. The above proposals offer a range of practical implications since they could be used by enterprise planning and economic departments for planning and designing a more effective approach to the selection of stabilization actions to enhance its business performance, in particular through developing a balanced policy of cooperation with contractors.

Keywords: *internal security; economic security effects; external security; unexploited expenses; stakeholders.*

Постановка проблеми. Сучасні наукові дослідження в галузі безпекології містять дуже велике число авторських розробок щодо оцінювання економічної безпеки підприємства та її окремих складників. Серед таких складників виокремлюють фінансову безпеку, виробничу, екологічну, соціальну та інші. Проте практично відсутні напрацювання, які б дозволяли оцінити економічну безпеку стейкхолдерів та одночасно врахувати результати цієї оцінки під час визначення економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх публікацій. Учені постійно приділяють увагу удосконаленню композиції економічної безпеки підприємства, постійно оновлюються результати їх наукових напрацювань в галузі інструментарію її оцінювання. Так, доцільно виділити наукові доробки таких фахівців-безпекознавців як О.В. Нусінова і О.М. Молодецька [1; 2], С.Б. Довбня і Н.Ю. Гічова [3], О.М. Марченко [4], Ю.Є. Чирва, О.М. Нестеренко [5], А.В. Череп, С.В. Северина [6], Е.Е. Ібрагімова [7], В.Я. Нусінов, К.О. Астаф'єва [8], М.П. Денисенко [9]. При цьому слід указати, що в цілому, науковці погоджуються з необхідністю врахування інтересів стейкхолдерів як при оцінюванні результатів діяльності підприємства [6], так і при забезпеченні економічної безпеки. Останнє втілене у так званому «гармонізаційному» підході до економічної безпеки підприємства. Проте окрема оцінка безпеки стейкхолдерів залишилася мало розробленою. Водночас, як показала практика, низький рівень та затримки виплат заробітних плат, корпоративні конфлікти через несплату дивідендів, невиконання екологічних заходів – тривожні симптоми порушення економічної

безпеки відповідних груп стейкхолдерів. Тому, на заміну гармонізаційного підходу повинно прийти нова парадигма врахування та окремої оцінки економічної безпеки стейкхолдерів.

Невирішені частини дослідження. Недостатня розробка методології оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів відокремлено від інших видів безпеки підприємства актуалізує необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Мета дослідження. Метою дослідження є удосконалення методології оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства як складника його економічної безпеки.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Економічна безпека стейкхолдерів підприємства відносно його діяльності поділяється умовно на дві частини: внутрішню – яка залежить від нього та зовнішню – яка не залежить від діяльності даного підприємства (рис. 1).

Джерело: складено автором.

Рис. 1. Загальна композиція економічної безпеки стейкхолдерів підприємства

Отже, чітке розмежування економічної безпеки на дві самостійні частини дозволяє більш виважено підійти до формування концепції їх оцінювання.

Загальна економічна безпека стейкхолдерів являє собою функцію від рівня їх ендогенної Р(ВБС) та екзогенної Р(ЗБС) безпеки:

$$P(\text{ЗБС}) = f(P(\text{ВБС}); P(\text{ЗБС})). \quad (1)$$

При цьому, як було підкреслено в праці [10], окремого визначення потребує стан економічної безпеки стейкхолдерів С(ЗБС), який є функцією від станів його частин:

$$C(\text{ЗБС}) = f(C(\text{ВБС}); C(\text{ЗБС})), \quad (2)$$

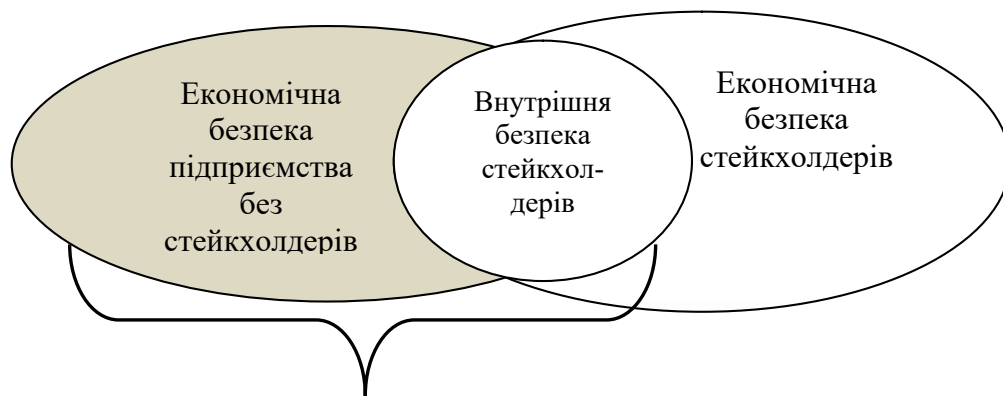
де С(ВБС) – стан внутрішньої (ендогенної) економічної безпеки стейкхолдерів, ч.од.;

С(ЗБС) – стан зовнішньої (екзогенної) економічної безпеки стейкхолдерів, ч.од.

Рівень економічної безпеки стейкхолдерів характеризується ступенем досягнення відповідних показників-індикаторів своїх порогових (мінімально необхідних) значень, визначених ретроспективною оцінкою. Стан економічної безпеки стейкхолдерів визначається сукупністю обставин і умов, в яких вони перебувають (чинників впливу), зважаючи на наявні у них власні ресурси, резерви й процеси та відображає можливості відновлення необхідного рівня економічної безпеки з урахуванням необхідного на це часу і тенденцій, які склалися [10]. З урахуванням цього:

$$C(\text{ЗБС}) = f(P(\text{ЗБС}); \text{Ресурси}; \text{Процеси}).$$

Слід підкреслити, що загальний рівень (а також і стан) економічної безпеки підприємства є залежним від обох частин економічної безпеки його стейкхолдерів. Проте взаємний прямий вплив має місце саме з внутрішньою частиною (рис. 2).

Економічна безпека підприємства у широкому розумінні – з урахуванням стейкхолдерів

Рис. 2. Візуальне представлення залежності економічної безпеки підприємства від внутрішньої безпеки його стейкхолдерів

Оцінка ендогенної (внутрішньої) економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів буде відрізнятися від аналогічної оцінки для зовнішніх стейкхолдерів. Значущість такої оцінки обумовлена тим, що стейкхолдери, розуміючи роль підприємства у власній економічній безпеці мають при цьому певні владні інструменти, здатні суттєво вплинути не тільки на результати його діяльності, але й на саму можливість його існування. Підприємство, своєю чергою, плануючи заходи фінансово-економічного характеру, повинно враховувати рівень економічної безпеки стейкхолдерів, яку воно може та/або здатне забезпечити. Оскільки при

незадоволенні економічних інтересів стейкхолдерів, а відтак їх економічної безпеки, стрімко зростають загрози з їх боку.

Розглянемо спочатку методологію оцінювання рівня ендогенної (залежної) частини економічної безпеки внутрішньої стейкхолдерів підприємства.

Вважаємо потрібним підкреслити, що широко рекомендована економістами та менеджерами мотиваційна система, яка заснована на результатах діяльності підприємства для поєднання його економічних інтересів з інтересами персоналу у ряді випадків не виступає безпечнозабезпечувальною для цього персоналу. Це обумовлено рядом причин. Основною з них є багатоваріантність у визначенні змісту економічного результату, яким можуть бути різні види прибутку (операційний, чистий, інші), рентабельності (рентабельність діяльності, витрат, інші) тощо, а також в оцінці величини такого економічного результату як за числовим значенням, так і за методикою визначення. Навіть науково обґрунтована система оцінювання результатів праці кожного працівника за КРІ певним чином позначається, але не здійснює остаточного впливу на безпеку винагороди за працю та безпеку інших виплат персоналу. Зокрема, заробітна плата працівника встановлена як певний відсоток від нормативів обсягів продаж, кількості укладених договорів тощо може не задовольняти інтереси працівників саме через низький рівень такого відсотку та/або завищені нормативи.

При оцінюванні рівня внутрішньої економічної безпеки стейкхолдерів підприємства, більш доцільно замість показників прибутку оцінювати величину неосвоєних витрат. Останні характеризують собою величини, які підприємство повинно було витратити для забезпечення інтересів кожної групи стейкхолдерів, але через різні причини не зробило цього або зробило не повною мірою. Відтак, коли величина фактичних виплат (Вф), які понесені підприємством для задоволення інтересів стейкхолдерів підприємства є меншою, ніж їх обов'язкова сума (Во), то сума неосвоєних витрат (ВН) характеризується різницею:

$$ВН = Во - Вф. \quad (3)$$

При цьому важливо, щоб сума неосвоєних витрат була якнайменшою:

$$ВН \rightarrow \min. \quad (4)$$

Аналогічно до економічної безпеки підприємства, внутрішня економічна безпека стейкхолдерів диференційована на окремі види, що характеризуються відповідними індикаторами (переважно – показники соціально-економічного та екологічного характеру). Тому в узагальненому та спрощеному вигляді сума неосвоєних витрат визначається із виразу:

$$\Delta V_{jm} = V_{ejm} - V_{fjm}, \quad (5)$$

де ΔV_{jm} – сума неосвоєних витрат для досягнення j -тим індикатором відповідного m -ого виду (підвиду) внутрішньої безпеки стейкхолдерів підприємства свого порогового (мінімально необхідного) значення, грн;

V_{ejm} – порогове (мінімально необхідне) значення величини витрат за j -тим індикатором відповідного m -ого виду (підвиду) внутрішньої економічної безпеки стейкхолдерів підприємства, грн;

V_{fjm} – фактичне значення здійснених витрат за j -тим індикатором відповідного m -ого виду (підвиду) внутрішньої економічної безпеки стейкхолдерів підприємства, грн.

При цьому ми вважаємо доцільним ввести поняття «бінарність порогових величин», для чого слід розрізняти два види еталонів (мінімально необхідних значень):

- порогові значення, встановлені для стейкхолдерів підприємством;
- порогові значення, встановлені самими стейкхолдерами.

Яскравими прикладами бінарної природи порогових величин є відмінності у бажаних значеннях сум заробітної плати, дивідендів, екологічних витрат на фінансування міських екологічних програм, витрат на соціальні заходи у контексті соціально відповідального бізнесу.

Загальна сума неосвоєних витрат визначається сумою їх величин по кожному виду внутрішньої економічної безпеки стейкхолдерів підприємства:

$$\Delta V_{\text{сум}} = \sum_{i=1}^n V_{\text{Н}i}, \quad (6)$$

де $\Delta V_{\text{сум}}$ – загальна сума неосвоєних витрат підприємства, грн;

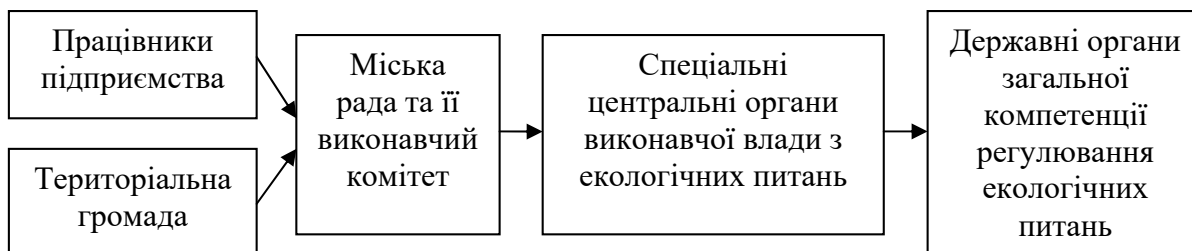
$V_{\text{Н}i}$ – i -й вид неосвоєних витрат підприємства, грн;

n – кількість видів неосвоєних витрат підприємства за кожною групою його внутрішніх стейкхолдерів, грн.

Слід ураховувати, що та сума, яку підприємство не витратило в поточному періоді, не повинна збільшувати суму прибутку.

У зв'язку із цим пропонуємо внутрішню безпеку стейкхолдерів підприємства, задоволення економічних інтересів яких залежить від даного підприємства (залежна безпека внутрішніх стейкхолдерів підприємства, а також його власників і територіальної громади) оцінювати через величину неосвоєних витрат. При цьому, неосвоєні витрати можуть представляти собою як поточні витрати, які не здійснені, так і суму неосвоєних інвестицій. Остання характеризується величиною амортизації та відсотковими платежами. Відмітимо, що частина витрат, необхідних для задоволення економічних інтересів стейкхолдерів підприємства зменшує величину його прибутку до оподаткування, а інша частина витрат – не враховується при цьому. До першої групи витрат можна віднести заробітну плату та інші соціальні виплати персоналу, а прикладом другої групи є дивіденди. Для оцінки залежної від підприємства частини економічної безпеки персоналу підприємства пропонуємо визначати суму неосвоєних витрат за кожною їх категорією (в укрупненому вигляді – працівники та топ-менеджери). Аналогічним чином пропонуємо оцінювати суму неосвоєних витрат за іншими групами стейкхолдерів підприємства, інтереси яких залежать від нього, а також власників цього підприємства. Останні розглядаються нами відокремлено від інших внутрішніх стейкхолдерів, оскільки їх економічні інтереси можуть бути пов'язаними не тільки з даним підприємством, але й з іншими. Крім того, до залежної частини безпеки стейкхолдерів належить екологічна безпека, фінансування заходів на підтримання якої промислові підприємства здійснюють, переважно, не для отримання економічних вигід, а для задоволення інтересів стейкхолдерів – насамперед територіальної громади, у межах проживання якої здійснює свою діяльність дане підприємство.

Вважаємо необхідним зробити два уточнення. По-перше, у зв'язку із різномірністю стейкхолдерів підприємства, інтереси яких повинно ураховувати підприємство, різномірними є відповідні види витрат, а відтак і обов'язковість їх виплат установлюється виходячи із різномірних чинників. Тому зазначене обумовлює застосування терміну «лімінальні обов'язкові витрати», під якими у даному дослідженні пропонуємо розуміти суми обов'язкових витрат, здійснення яких у повному обсязі сприяє задоволенню тих економічних інтересів стейкхолдерів, які прямо залежать від діяльності даного підприємства. По-друге, стосовно екологічних витрат слід указати, що в їх здійсненні, насамперед, зацікавлені працівники підприємства та територіальна громада, яка проживає у межах його функціонування, а їх інтереси, своєю чергою, представляють місцеві й державні інституції, які формують ланцюг стейкхолдерів екологічної безпеки (рис. 3).

Джерело: складено автором.

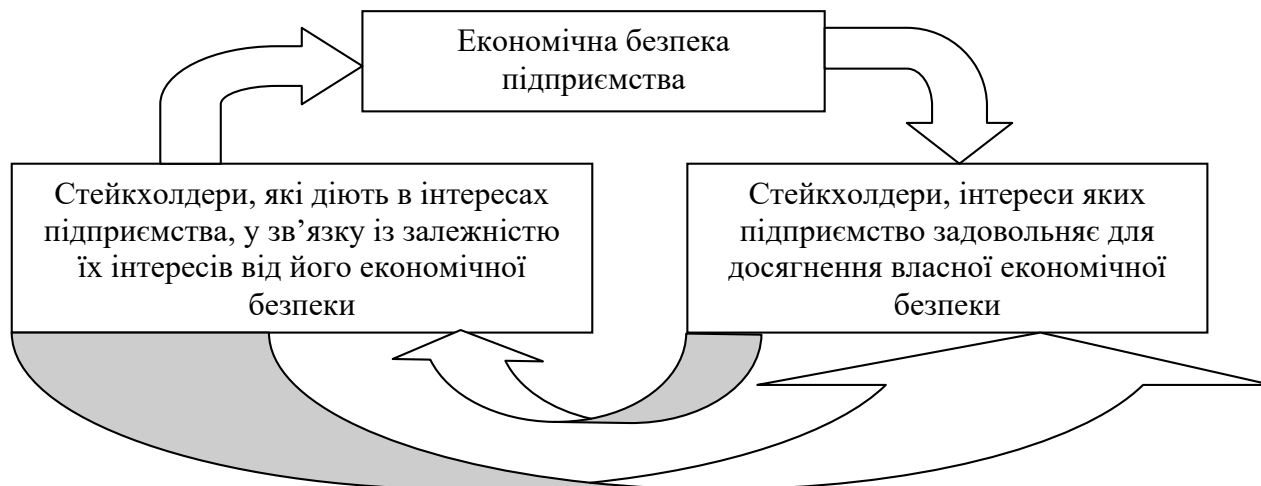
Рис. 3. Ланцюг стейкхолдерів екологічної безпеки

Витрати на задоволення інтересів стейкхолдерів екологічної безпеки включають фінансування міських екологічних програм та інші екологічні заходи, а також сплату штрафів у разі недотримання установлених різними органами регулювання екологічних питань відповідних екологічних норм.

Відносно інтересів територіальної громади слід указати додатково до екологічних, на такі як покращення інфраструктури території проживання. Спільними інтересами для територіальної громади та органів місцевого самоврядування є соціальне партнерство.

Ураховуючи те, що іншими виплатами підприємства, які є обов'язковими, але суми яких підприємство може не здійснювати у повному лімінальному обсязі (занижувати), є соціально-орієнтовані виплати відносно діяльності працівників, то пропонуємо ввести таку класифікаційну ознаку стейкхолдерів, як соціально-екологічна орієнтація.

Стейкхолдери економічної безпеки підприємства можуть розглядатися у розрізі двох груп: стейкхолдерів, чий інтерес підприємство задовольняє задля забезпечення власної економічної безпеки і тих стейкхолдерів, які зацікавлені в економічній безпеці даного підприємства задля задоволення власних інтересів (рис. 4).

Джерело: розроблено автором.

Рис. 4. Дві групи стейкхолдерів економічної безпеки підприємства з точки зору залежності їх інтересів від економічної безпеки підприємства

Важливо відзначити, що коли підприємство починає задовольняти інтереси певної групи стейкхолдерів на бажаному для них рівні, вони починають діяти в інтересах економічної безпеки цього підприємства задля подальшого отримання власних вигід, а отже – переходять в іншу групу стейкхолдерів. Відповідно, реакцією підприємства може стати задоволення інтересів тих груп стейкхолдерів, які забезпечують його економічну безпеку.

Пропонуємо уточнити класифікацію стейкхолдерів економічної безпеки підприємства, чий інтереси воно задовольняє (рис. 5).

Джерело: розроблено автором.

Рис. 5. Класифікація стейкхолдерів економічної безпеки підприємства, чий інтереси воно задовольняє

Отже, пропонуємо рівень залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, інтереси яких пов'язані з даним підприємством, а також власників і територіальної громади (Р(ЗЕкБВС_і)) розраховувати за формулою:

$$P(ЗЕкБВС_i) = 1 - \frac{ВН_i}{Вл_i} \quad (7)$$

де Р(ЗЕкБВС_і) – рівень окремого і-того виду залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади, частки од.;

ВН_і – сума неосвоених витрат підприємства по і-тій групі стейкхолдерів, грн;

Вл_і – лімінальна (порогова, мінімально необхідна) сума виплат для задоволення економічних інтересів і-тої групи внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади, грн.

Отримані дані необхідно співставити за запропонованою шкалою:

- при $0 < P(ЗЕкБВС_i)$ – високий рівень небезпеки;
- при $P(ЗЕкБВС_i) = 0$ – катастрофічний рівень безпеки залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади, він же середній рівень небезпеки;

- при $0 < P(\text{ЗЕкБВС}_i) < 0,25$ – мінімальний рівень безпеки залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади, він же низький рівень небезпеки;
- при $0,25 \leq P(\text{ЗЕкБВС}_i) < 0,5$ – низький рівень безпеки залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади;
- при $0,5 \leq P(\text{ЗЕкБВС}_i) < 0,75$ – середній рівень безпеки залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади;
- при $0,75 \leq P(\text{ЗЕкБВС}_i) < 1,0$ – високий рівень безпеки залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади;
- при $P(\text{ЗЕкБВС}_i) = 1,0$ – дуже високий рівень безпеки залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади.

Загальний рівень залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади визначатиметься аналогічно:

$$P(\text{ЗЕкБВС}) = 1 - \frac{\Delta B_{\text{сум}}}{\sum_{i=0}^n B_{\text{лі}}}, \quad (8)$$

де $P(\text{ЗЕкБВС})$ – загальний рівень залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади, частки од.;

$\Delta B_{\text{сум}}$ – загальна сума неосвоєних витрат підприємства, грн;

$\sum_{i=0}^n B_{\text{лі}}$ – загальна сумарна лімінальна (порогова, мінімально необхідна) величина виплат підприємства для задоволення економічних інтересів усіх груп внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади, грн.

Очевидно, що чим ближче до одиниці шукане значення рівня залежної частини економічної безпеки внутрішніх стейкхолдерів підприємства, власників і територіальної громади, тим, відповідно, вищий цей рівень:

$$P(\text{ЗЕкБВС}) \rightarrow 1. \quad (9)$$

Отримані дані необхідно співставити за шкалою, аналогічною до вищенаведеної.

Отже, шукана сума неосвоєних витрат необхідна для загальної оцінки економічної безпеки підприємства з урахуванням стейкхолдерів і, відповідно, дозволяє скорегувати останню.

Економічна безпека підприємства, без урахування безпеки його стейкхолдерів, обґрунтована в інших дослідженнях. Відмітимо тільки, що вона ґрунтується на визначенні показника нестачі прибутку до оподаткування (ЕВТ). Дана нестача виникає при невідповідності фактичних значень відповідних індикаторів безпеки своїм пороговим (мінімально необхідним) значенням.

Таким чином, знайшовши обидва складника економічної безпеки підприємства, пропонуємо її рівень визначати за формулою:

$$P(\text{ЕкБп}) = 1 - \frac{\Delta \text{ЕВТ}_z + \Delta B_{\text{сум}}}{\text{ЕВТ}_л} \quad (10)$$

де $P(\text{ЕкБп})$ – рівень економічної безпеки підприємства у його широкому розумінні (з урахуванням стейкхолдерів), частки од.;

ΔEBT_z – загальна величина нестачі ЕВТ по підприємству, грн;
 $\Delta B_{\text{сум}}$ – загальна сума неосвоєних витрат підприємства, грн;
 $EVT_{\text{л}}$ – лімінальна (порогова, мінімально необхідна) величина ЕВТ, грн.

Аналогічно до вищенаведених тверджень, чим ближче до одиниці шукане значення рівня економічної безпеки підприємства у його широкому розумінні (з урахуванням стейкхолдерів), тим, відповідно, вищий цей рівень:

$$P(\text{ЕкБп}) \rightarrow 1. \quad (11)$$

Отримані значення $P(\text{ЕкБп})$ необхідно співставити за аналогічною до вищенаведеної шкалою.

Окремо, доцільно оцінити вплив економічної безпеки зовнішніх стейкхолдерів на економічну безпеку підприємства (рис. 6).

Рис. 6. Взаємовплив економічної безпеки підприємства та безпеки його зовнішніх стейкхолдерів

Зауважимо, що дана методика не передбачає окрему оцінку впливу економічної безпеки покупців через наступну причину. Покупці являють собою для підприємства частку ринку. Своєю чергою, частка ринку характеризує безпеку конкурентного статусу підприємства. Крім цього, зміну величини нестачі прибутку до оподаткування у наслідок невідповідності фактичних обсягів реалізації продукції їх пороговим (мінімально необхідним) значенням з урахуванням проектної потужності підприємства урахувано в методиках оцінки окремих видів безпеки поточних економічних інтересів підприємства. Тому для уникнення подвійного врахування одного й того ж самого показника, при визначенні впливу економічної безпеки стейкхолдерів не розглядаються.

Для оцінювання впливу економічної безпеки зовнішніх стейкхолдерів на економічну безпеку підприємств доцільно за даними фінансової звітності, що є у відкритому доступі, оцінити імовірність банкрутства банків – партнерів та постачальників. Зазначене можна виконати на основі будь-якої моделі прогнозування банкрутства. На отримані величини імовірностей далі слід скорегувати суми депозитів та авансів відповідно:

$$D' = D \times p(\text{ФКУ}), \quad (12)$$

де D' – скорегована сума депозиту, розміщеного в i -тій фінансово-кредитній установі, грн;

$p(\text{ФКУ}_i)$ – імовірність банкрутства i -тої фінансово-кредитної установи.

Загальна сумарна втрата депозитів (ΔD) визначається по усім фінансово-кредитним установам, в яких у підприємства відкрито відповідні рахунки.

Аналогічним чином оцінюються сумарні втрати авансів, надані постачальникам:

$$A' = A \times p(\text{Пост}_i), \quad (13)$$

де A' – скорегована сума авансів, надані i -тому постачальнику, грн;
 $p(\text{Пост}_i)$ – імовірність банкрутства i -того постачальника.

Загальна сумарна втрата авансів (ΔA) визначається по усім постачальникам.

Скореговані суми депозитів і авансів необхідно урахувати при оціні рівня економічної безпеки підприємства:

$$P(\text{ЕкБп})' = 1 - \frac{\Delta \text{ЕВТ}_3 + \Delta D + \Delta A + \Delta \text{Всум}}{\text{ЕВТ}_3}, \quad (14)$$

де $P(\text{ЕкБп})'$ – рівень економічної безпеки підприємства з урахуванням впливу економічної безпеки усіх груп стейкхолдерів, частки од.

Для інтерпретації отриманих значень показника $(P(\text{ЕкБп})')$ доцільно застосувати вищенаведену шкалу.

Відмітимо, що кожен раз, після оцінки окремих показників рівні того чи іншого виду економічної безпеки стейкхолдерів (як і самого підприємства) доцільно визначати стан цих видів безпеки. Зокрема, у загальному вигляді стан економічної безпеки стейкхолдерів характеризується часом, через який відповідний рівень цієї безпеки досягне бажаного (порогового) значення:

$$C(\text{ЕкБс})_i = 1 - \frac{\Delta T_{c_i}}{0,5 \times T_{c_i}'}, \quad (15)$$

де $C(\text{ЕкБс})_i$ – стан економічної безпеки i -тої групи стейкхолдерів підприємства, ч.од.;
 ΔT_{c_i} – період часу протягом якого рівень економічної безпеки i -тої групи стейкхолдерів досягне бажаного (порогового) значення, місяців;
 T_{c_i}' – скорегована тривалість економічного циклу, місяців.

При цьому, скорегована тривалість економічного циклу може бути визначена за різними методиками. У даному випадку найбільш доцільною вважаємо середню тривалість циклу Кітчина.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, удосконалена методологія оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства, на відміну від існуючих, базується на визначенні сум неосвоєних витрат та дозволяє не тільки здійснити відокремлену оцінку цього виду безпеки, але й врахувати її під час розрахунку показників рівня та стану економічної безпеки підприємства. Вперше запропоновано в даному показнику враховувати вплив економічної безпеки зовнішніх стейкхолдерів, що показано на прикладі фінансово-кредитних установ і постачальників. Викладені пропозиції мають практичну цінність, оскільки можуть бути використані планово-економічними службами підприємств для планування та більш ефективного підходу до вибору стабілізаційних заходів щодо покращення результатів його діяльності, у тому числі за рахунок більш виваженої політики співробітництва з контрагентами.

References

Література

1. Nusinova, O.V., Molodetska, O.M. (2011). Kompleksna otsinka sotsialno-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv: monohrafiia [Comprehensive assessment of the socio-economic security of enterprises: monograph]. Kryvyi Rih: Dionis (FOP Cherniavskiy D.O.). 240 p. [in Ukrainian].
1. Нусінова О. В. Комплексна оцінка соціально-економічної безпеки підприємств: монографія / О. В. Нусінова, О. М. Молодецька. – Кривий Ріг: Діоніс (ФОП Чернявський Д.О.), 2011. – 240 с.
2. Nusinova, O.V. (2011). Otsinka finansovoi bezpeky pidpriemstv, monografija [Assessment of financial security of enterprises]. Kryvyi Rih: Dionis (FOP Cherniavskiy D.O.). 192 p. [in Ukrainian].
2. Нусінова О. В. Оцінка фінансової безпеки підприємств: монографія / О. В. Нусінова. – Кривий Ріг: Діоніс, 2011. – 192 с.
3. Dovbnia, S.B., Hichova, N.Iu. (2008). Diahnostyka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Diagnostics of the level of economic security of the enterprise]. Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine, No. 4, P. 88–97 [in Ukrainian].
3. Довбня С. Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С. Б. Довбня, Н. Ю. Гічова // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 88–97.
4. Marchenko, O.M. (2006). Otsinka ta rozvytok systemy upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva [Evaluation and development of the enterprise financial security management system]. Visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu imeni I. Franka – Bulletin of the Ivan Franko Lviv State University, Vol. 3, 30-39 [in Ukrainian].
4. Марченко О. М. Оцінка та розвиток системи управління фінансовою безпекою підприємства / О. М. Марченко // Вісник Львівського державного університету імені І. Франка. Серія економічна. – 2006. – Вип. 36. – С. 30–39.
5. Chyrva, Yu.Ye., Nesterenko, O.M. (2016). Metodichni zasady mekhanizmu upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Methodical basis of the mechanism of management of economic security of the enterprise]. Molodyi vchenyi – Young scientist, No. 6 (33), P. 150–153 [in Ukrainian].
5. Чирва Ю. Є. Методичні засади механізму управління економічною безпекою підприємства / Ю. Є. Чирва, О. М. Нестеренко // Молодий вчений. – 2016. – № 6 (33). – С. 150–153.
6. Cherep, A.V., Severyna, S.V. (2012). Vrahuvannya interesiv steikholderiv pry upravlinni efektyvnistiu diialnosti pidpriemstva [Considering the interests of stakeholders in the management of enterprise performance]. Mizhnarodna ekonomichna polityka – International Economic Policy, Part 1, P. 596–602 [in Ukrainian].
6. Череп А. В. Врахування інтересів стейкхолдерів при управлінні ефективністю діяльності підприємства / А. В. Череп, С. В. Северина // Міжнародна економічна політика. – 2012. – Спец. вип.: у 2 ч. – Ч. 1. – С. 596–602.
7. Ibrahimov, E.E. (2015). Teoretychni pidkhody do vyokremлення skladovykh systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Theoretical approaches to the allocation of components of the system of economic security of the enterprise]. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University, Vol. 11, P. 94–96 [in Ukrainian].
7. Ібрагімов Е. Е. Теоретичні підходи до виокремлення складових системи економічної безпеки підприємства / Е. Е. Ібрагімов // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 11. – С. 94–96.
8. Nusinov, V.Ya., Astafieva, K. O. (2015). Otsinka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva na vsikh etapakh rozvytku: monohrafiia [Assessment of the level of economic security of an enterprise at all stages
8. Нусінов В. Я. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства на всіх етапах розвитку: монографія / В. Я. Нусінов, К. О. Астаф'єва. –

- of development: monograph]. KryvyiRih: FOP Cherniavskyi D. O. 187 p. [in Ukrainian].
9. Denysenko, M.P. (2013). Alhorytm formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky turystychnoho pidpriemstva [The algorithm for the formation of the economic security system of a tourist enterprise]. Investytsii: praktyka ta dosvid – Investment: practice and experience, No. 24, P. 92–95 [in Ukrainian].
10. Mishchuk, Ye.V. (2019). Dyferentsiiovanyi pidkhid do otsiniuvannia rivnia ta stanu bahatorivnevyykh pokaznykiv na prykladi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [A differentiated approach to assessing the level and condition of multilevel indicators using the example of economic security of an enterprise]. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu, Serii: ekonomika, upravlinnia ta administruvannia [Bulletin of Zhytomyr State Technological University. Series: Economics, Management and Administration], No. 3 (89), P. 36–45 [in Ukrainian].
- КривийРіг: ФОП Чернявський Д.О., 2015. – 187 с.
9. Денисенко М. П. Алгоритм формування системи економічної безпеки туристичного підприємства / М. П. Денисенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 24. – С. 92–95.
10. Міщук Є. В. Диференційований підхід до оцінювання рівня та стану багаторівневих показників на прикладі економічної безпеки підприємства / Є. В. Міщук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економіка, управління та адміністрування. – 2019. – № 3 (89). – С. 36–45.